

**B 17 OPAS RAHANPESUN JA TERRORISMIN RAHOITTAMISEN
ESTÄMISESTÄ (27.2.2009)**

SISÄLLYSLUETTELO

1.	RAHANPESULAIN ASIANAJAJILLE ASETTAMIEN VELVOLLISUUKSIEN PÄÄKOHDAT	3
1.1	Missä tehtävissä asianajaja ja asianajotoimiston muu lakimies on ilmoitusvelvollinen.....	3
1.2	Riskiperusteinen arviointi ja asianajotoimiston sisäiset ohjeet.....	4
1.3	Asiakkaan tunteminen	5
1.4	Tuntemistietojen säilyttäminen	5
1.5	Ilmoitusvelvollisuus	5
1.6	Kouluttaminen.....	6
2.	RAHANPESUN JA TERRORISMIN RAHOITTAMISEN MÄÄRITELMÄT	6
3.	ASIAKKAAN TUNTEMINEN	6
3.1	Asiakkaan tunteminen ja riskiperusteinen arviointi.....	6
3.2	Selonottovelvollisuus	7
3.3	Jatkuva seuranta	10
3.4	Asiakkaan tunnistamis- ja henkilöllisyyden todentamisvelvollisuus.....	10
3.5	Tunnistamisen ajankohta.....	11
3.6	Yksinkertaistettu asiakkaan tunteminen.....	11
3.6.1	Yksinkertaistettu asiakkaan tuntemisvelvollisuus, kun asiakkaana on Suomen viranomainen, luottolaitos, rahoituslaitos, sijoituspalveluyritys, rahastoyhtiö tai vakuutusyhtiö.....	12
3.6.2	Yksinkertaistettu asiakkaan tuntemisvelvollisuus, kun asiakkaana on yhtiö, jonka arvopaperi on julkisen kaupankäynnin kohteena.....	12
3.7	Tuntemistiedot ja niiden säilyttäminen	12
3.8	Tosiasiallisen edunsaajan tunnistaminen	13
3.9	Tehostettu tuntemisvelvollisuus.....	14
3.9.1	Etätunnistamiseen liittyvä tehostettu tuntemisvelvollisuus	15
3.9.2	Poliittisesti vaikutusvaltaiseen henkilöön liittyvä tehostettu tuntemisvelvollisuus.....	16
4.	KOLMANNEN OSAPUOLEN TOIMET ASIAKKAAN TUNTEMISEKSI.....	17
5.	ILMOITUSVELVOLLISUUS	19
5.1	Velvollisuus tehdä ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta	19
5.2	Tehostettu ilmoitusvelvollisuus	20
6.	SALASSAPITOVELVOLLISUUS.....	21

ASIANAJOTOIMINTAA KOSKEVIA SÄÄDÖKSIÄ JA OHJEITA

7.	LIIKETOIMEN KESKEYTTÄMINEN JA SIITÄ KIELTÄYTYMINEN	21
8.	RAHANPESUN SELVITTELYKESKUKSEN TOIMIVALTUUDET.....	21
9.	VAHINGONKORVAUSVASTUU	23
10.	RIKOSOIKEUDELLINEN VASTUU	23
11.	SUOMEN ASIANAJAJALIITON VALVONTAVELVOLLISUUS.....	25
12.	RAHANPESUN SELVITTELYKESKUS.....	25

OPAS RAHANPESUN JA TERRORISMIN RAHOITTAMISEN ESTÄMISESTÄ (27.2.2009)

1 Rahanpesulain asianajajille asettamien velvollisuuksien pääkohdat

Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä (503/2008, jäljempänä rahanpesulaki) tuli voimaan 1.8.2008.¹ Uudella lailla kumottiin aikaisempi rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annettu laki (68/1998). Lain tavoitteena on estää rahanpesua ja terrorismin rahoittamista, edistää niiden paljastamista ja tutkintaa sekä tehostaa rikoksen tuottaman hyödyn jäljittämistä ja takaisinsaantia. Tämän toteuttamiseksi laissa asetetaan tietyille elinkeinonharjoittajille velvollisuus tuntea asiakkaansa ja näiden liiketoiminta sekä ilmoittaa epäilyttävistä liiketoimista tai terrorismin rahoittamisen epäilystä Keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskukselle.

1.1 *Missä tehtävissä asianajaja ja asianajotoimiston muu lakimies on ilmoitusvelvollinen*

Rahanpesulaissa (2 §) on luettelo lain soveltamisalaan kuuluvista elinkeinonharjoittajista, joita laissa olevan määritelmän (5 §) mukaan kutsutaan ilmoitusvelvollisiksi.

Asianajajat ja heidän apulaisensa ovat ilmoitusvelvollisia toimiessaan asiakkaan puolesta tai lukuun liiketoimissa, jotka liittyvät:

- kiinteistöjen tai liiketoimintayksikköjen ostamiseen, myyntiin, toteuttamiseen tai suunnitteluun;
- asiakkaan rahavarojen, arvopaperien tai muiden varojen hoitamiseen;
- pankki-, säästö- tai arvo-osuustilien avaamiseen tai hoitamiseen;
- yhtiöiden perustamiseen, johtamiseen tai yritysten hallinnoimiseksi tarvittavien varojen järjestelyyn; tai
- säätiöiden, yhtiöiden tai vastaavien yhteisöjen perustamiseen, johtamiseen tai niiden toiminnasta vastaamiseen.

Rahanpesulakia koskevan hallituksen esityksen (HE 25/2008, jäljempänä hallituksen esitys) mukaan liiketoimissa tai kiinteistön kaupoissa toimimisena on pidettävä myös kiinteistö- tai asunto-osakeyhtiön osakkeiden kauppoihin osallistumista.

Ilmoitusvelvollisuus ei koske oikeudenkäyntiavustaja- tai oikeudenkäyntiasiamiestehtävien hoitamista. Näihin tehtäviin luetaan varsinaisten oikeudenkäyntiin liittyvien tehtävien lisäksi oikeudellinen neuvonta koskien

¹ Rahanpesulaki perustuu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesutarkoituksiin sekä terrorismin rahoittamiseen 2005/60/EY (jäljempänä rahanpesudirektiivi). Lisäksi huomioon on otettu FATF:n (Financial Action Task Force on Money Laundering, www.fatf-gafi.org) rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastaiset suositukset.

- asiakkaan oikeudellista asemaa esitutkinnassa rikoksen johdosta;
- asiakkaan oikeudellista asemaa asian muussa oikeudenkäyntiä edeltävässä käsittelyvaiheessa; tai
- oikeudenkäynnin käynnistämistä tai sen välttämistä.

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan asiakkaan oikeudellista asemaa koskevan oikeudellisen neuvonnan ei tarvitse liittyä oikeudenkäyntiin, vaan siinä voi olla kysymys asiakkaan jo tekemän tai suunnitteleman liiketoimen laillisuuden arvioinnista. Rahanpesun selvittelykeskuksen tulkinta on, että mikäli asianajaja liiketoimen laillisuuden arvioinnin yhteydessä tai sen jälkeen osallistuu laissa lueteltujen liiketoimien suunnitteluun tai toteuttamiseen, ilmoitusvelvollisuus on voimassa. Ilmoitusvelvollisuus koskee myös edellä mainittuihin liiketoimiin ja kiinteistön kauppoihin liittyvien hakemusasioiden hoitamista tuomioistuimissa ja muita niihin liittyvien asioiden hoitamista viranomaisissa.

Rahanpesulain mukaan ilmoitusvelvollisia ovat myös liike- tai ammattitoimintana pääasiallisesti veroneuvontapalveluita tarjoavat. Myös asianajajat hoitavat vero-oikeudellisia asioita. Asianajajaliiton tulkinnan mukaan asianajajan ilmoitusvelvollisuus rajoittuu näidenkin osalta yllä lueteltuihin ilmoitusvelvollisuuden soveltamisalaan kuuluviin toimeksiantoihin, joissa asianajaja toimii asiakkaan lukuun tai puolesta.

Rahanpesulain 2 §:n 22 -kohdan mukaan ilmoitusvelvollisia ovat liike- tai ammattitoimintana tavaroita myyvät tai välittävät siltä osin kuin otetaan vastaan maksusuorituksena käteistä yhtenä suorituksena tai toisiinsa kytkeytyvinä suorituksina yhteensä vähintään 15.000 euroa. Säännöksen perusteella asianajaja on ilmoitusvelvollinen toimiessaan konkurssipesän pesänhoitajana ja suorittaessaan tässä ominaisuudessa konkurssipesän edustajana lainkohdan tarkoittamia liiketoimia. Samoin asianajaja on ilmoitusvelvollinen osallistuessaan esimerkiksi pesänselvittäjänä tai -jakajana hallituksen esityksen perusteissa tarkoitettuihin kiinteistö- tai asunto-osakeyhtiön osakkeiden kauppoihin tai suorittaessaan pesän edustajana rahanpesulain 2 §:n 22 -kohdassa tarkoitettuja liiketoimia.

1.2 *Riskiperusteinen arviointi ja asianajotoimiston sisäiset ohjeet*

Asianajajalla tulee olla rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskienhallintaa koskevat ja asianajajan toiminnan luonteeseen ja laajuuteen nähden riittävät menetelmät. Asianajajan tulee rahanpesun ja terrorismin rahoituksen riskejä arvioidessaan ottaa huomioon asianajotoimintaan, palveluihin, asiakkaisiin ja näiden liiketoimintaan ja -toimiin liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit. Arviointia kutsutaan laissa *riskiperusteiseksi arviointiksi* (6 §). Asianajajan on saatettava rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskienhallintaa koskevat menetelmänsä rahanpesulain mukaisiksi 12 kuukauden kuluessa lain voimaantulosta eli siirtymäkausi päättyy 31.7.2009 (46 §).

Rahanpesulaki edellyttää myös, että asianajajalla on omaan toimintaansa soveltuvat toimintaohjeet asiakkaiden tuntemista koskevista menettelyistä sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyvästä selonteko- ja ilmoitusvelvollisuuden noudattamisesta (34.3 §).

Asianajajaliitto suosittaa, että asianajotoimistoissa annettaisiin sisäiset ohjeet rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä. Toimintaohjeet asiakkaiden tuntemista koskevista menettelyistä sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyvästä selonteko- ja ilmoitusvelvollisuuden noudattamisesta ja riskiperusteisen arvioinnin kriteerit suositellaan laadittaviksi kirjallisina. Tarvittaessa ne on kyettävä esittämään esimerkiksi Asianajajaliiton suorittaman toimistontarkastuksen yhteydessä. Jos asianajotoimistossa työskentelee useampia lakimiehiä, on toimistolla oltava kirjalliset ohjeet asiakkaiden tuntemiseen liittyvistä menettelyistä, selonteko- ja ilmoitusvelvollisuuden noudattamisesta sekä riskiperusteisesta arvioinnista. Yksinkertainen esimerkki asianajotoimiston riskiperusteisen arvioinnin apuna käytettäväksi riskimatriiksiksi on tämän oppaan liitteenä.

1.3 Asiakkaan tunteminen

Jos asianajajan hoitama toimeksianto on sellainen, että asianajaja sitä hoitaessaan on ilmoitusvelvollinen, on asiakas tunnistettava ja asianajajan on tunnettava asiakkaansa ja asiakkaan liiketoiminta rahanpesulain 2 luvun mukaisesti (ks. kohta 3 alla). Uuden lain mukainen asiakkaan tuntemisvelvollisuus on aiempaa laajempi.

Mikäli asianajaja vastaanottaa asiakasta koskevan toimeksiannon toiselta, esimerkiksi ulkomaiselta asianajotoimistolta, tunnistamisen kohteena on toimeksiannon lopullinen asiakas. Tällöin voidaan soveltaa kohdassa 4 (Kolmannen osapuolen toimet asiakkaan tuntemiseksi) mainittua menettelyä.

1.4 Tuntemistietojen säilyttäminen

Asiakkaan tuntemista koskevat tiedot on säilytettävä vakituisen asiakkaan osalta viisi vuotta asiakassuhteen päättymisestä ja satunnaisen liiketoimen osalta viiden vuoden ajan liiketoimen suorittamisesta (ks. kohta 3.7 alla).

1.5 Ilmoitusvelvollisuus

Asianajajan on erityisesti kiinnitettävä huomiota niihin asiakkaan liiketoimiin, jotka rakenteeltaan tai suuruudeltaan poikkeavat tavanomaisesta tai joilla ei ole ilmeistä taloudellista tarkoitusta tai jotka eivät sovi yhteen sen kokemuksen tai tietojen kanssa, jotka asianajajalla on asiakkaasta. Jos tässä tarkastelussa syntyy epäily epäilyttävästä liiketoiminnasta tai terrorismin rahoittamisesta, on asiasta tehtävä ilmoitus rahanpesun selvittelykeskukselle (ks. kohta 5 alla)

1.6 *Kouluttaminen*

Asianajajan on huolehdittava, että asianajotoimiston työntekijät saavat asianmukaisen koulutuksen rahanpesulain noudattamisen varmistamiseksi. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyvät velvoitteet on sisällytetty henkilökunnan koulutusohjelmaan. Koulutuksen tulee auttaa työntekijöitä tunnistamaan rahanpesuun tai terrorismin rahoittamiseen mahdollisesti liittyviä järjestelyjä ja ohjeistaa, miten niihin liittyvissä tapauksissa on toimittava (34 §).

2 **Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen määritelmät**

Rahanpesulla tarkoitetaan rikoslain 32 luvun 6-10 §:ssä tarkoitettua toimintaa. Rahanpesua on siten sellaisten varojen tai muun omaisuuden, jonka henkilö tietää olevan rikoksella hankittua, rikoksen tuottamaa hyötyä tai näiden tilalle tullutta, vastaanottaminen, käyttäminen, muuntaminen, luovuttaminen, siirtäminen tai välittäminen tarkoituksessa peittää tai häivyttää näiden laitonta alkuperä taikka avustaa rikosentekijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraukset. Rahanpesua on myös tuollaisen omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai siihen kohdistuvien määräämistoimien tai oikeuksien peittäminen tai häivyttäminen tai toisen avustaminen tällaisessa peittämisessä tai häivyttämisessä.

Rahanpesu tarvitsee syntyäkseen ns. esirikoksen, jonka avulla varat on hankittu. Onnistuessaan rahanpesu saa rikoksella hankitun omaisuuden näyttämään laillisesti hankitulta, jolloin kyseisten varojen myöhempi käyttö olisi mahdollista epäilyksiä herättämättä.

Terrorismin rahoittamisella tarkoitetaan rikoslain 34a luvun 5 §:ssä tarkoitettua toimintaa. Terrorismin rahoittamisesta on tuomittava se, joka suoraan tai välillisesti antaa tai kerää varoja rahoittaakseen tai tietoisena siitä, että niillä rahoitetaan rikoslain 34a luvun 1 §:ssä tai 5 §:n 1-5 kohdissa tarkoitettuja rikoksia.

Terrorismin rahoittamiseen ei välttämättä liity esirikosta eli siihen käytetyt varat voivat olla laillisesti hankittuja.

3 **Asiakkaan tunteminen**

3.1 *Asiakkaan tunteminen ja riskiperusteinen arviointi*

Asiakkaan tuntemista koskevia velvollisuuksia on uudessa rahanpesulaissa täsmennetty ja laajennettu. Asiakkaan tunteminen on hallituksen esityksen mukaan seuraavista toimista koostuva kokonaisuus:

- asiakkaan tunnistaminen ja tämän henkilöllisyyden todentaminen;

- tosiasiallisen edunsaajan tunnistaminen;
- selonottovelvollisuus; sekä
- asiakassuhteen jatkuva seuranta.

Jos asianajaja ei pysty toteuttamaan asiakkaan tuntemiseksi säädettyjä velvollisuuksia ilmoitusvelvollisuuden soveltamisalaan kuuluvien toimeksiantojen osalta, asianajaja ei saa aloittaa asiakassuhdetta tai suorittaa liiketoimintaa. Tämän lisäksi asianajajan on tehtävä ilmoitus rahanpesun selvittelykeskukselle, jos säädetty edellytykset rahanpesuilmoituksen tekemiselle täyttyvät (6.2 §) (ks. kohta 5 alla). Hallituksen esityksen perusteluiden mukaan tämä tarkoittaa sitä, että rahanpesuilmoitus on edellytysten täytyessä tehtävä, vaikka asiakassuhdetta ei aloiteta tai liiketoimintaa suoriteta sen takia, että ilmoitusvelvollinen ei pysty toteuttamaan rahanpesulaissa säädettyjä toimia. Asianajajaliiton tulkin mukaan ilmoittamisvelvollisuutta ei synny, jos asianajaja kieltäytyy toimeksiannosta ryhtymättä lain tarkoittamiin tunnistamis- ja selonotto toimiin.

Asianajajalla tulee olla rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskienhallintaa koskevat, asianajajan toiminnan luonteeseen ja laajuuteen nähden riittävät menetelmät. Se miten laajasti asiakkaan tuntemiseksi säädettyjä toimia on toteutettava, määräytyy riskiperusteisen arvioinnin perusteella. Asianajajan on rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskejä arvioidessaan otettava huomioon asianajotoimintaan, palveluihinsa, asiakkaisiinsa ja näiden liiketoimintaan ja liiketoimiin liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit (6.3 §). Asianajajan tulee mitoittaa asiakassuhteisiinsa liittyvät menettelytapansa ja riskienhallintansa asiakkaidensa ja näiden käyttämien palveluiden erityispiirteiden mukaisesti. Riskien arvioinnissa käytettävät keinot ovat asianajajan omassa harkinnassa. Korkean riskin omaavien asiakkaiden, tuotteiden ja palveluiden sekä jakelukanavien ja maantieteellisten alueiden osalta tuntemisvelvollisuuden täyttäminen edellyttää asianajajalta tehostettuja toimia. Vastaavasti kun rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riski on pieni, asianajaja voi noudattaa yksinkertaisempia toimenpiteitä.

3.2 *Selonottovelvollisuus*

Selonottovelvollisuuden tarkoituksena on varmistaa se, että asianajaja tuntee asiakkaansa ja voi tämän tuntemuksensa perusteella arvioida saamiensa ilmoitusvelvollisuuden soveltamisalaan kuuluvien toimeksiantojen epätavallisuuden. Aikaisempaan rahanpesulakiin ei sisällynyt erityisiä säännöksiä yleisestä velvollisuudesta tuntea asiakkaan liiketoimien luonne ja tarkoitus vaan yleinen huolellisuusvelvoite, joka vastaa pitkälti uuden lain selonottovelvollisuutta.

Rahanpesulain mukaan asianajajan on hankittava tietoja asiakkaansa toiminnasta, liiketoiminnan laadusta ja laajuudesta sekä perusteet palvelun tai tuotteen käyttämiselle (9.1 §). Hallituksen esityksen perustelujen mukaan hankittavien tietojen laajuus asiakkaan taustoista ja liiketoiminnan perusteista määräytyy riskiperusteisen arvioinnin perusteella. Tämän nojalla asianajajan on noudatettava omaan liiketoimintaansa ja asiakassuhteisiinsa liittyvää riskienhallintaa. Käytännössä riskienhallinta edellyttää, että asianajaja mitoittaa asi-

akkaan tuntemisessa sovellettavat menettelytapansa asiakkaan käyttämien palvelujen tai muun asiakkuuden ominaispiirteiden ja rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riskien mukaisesti. Jos rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riski on asianajajan arvion perusteella alhainen, hankittavien tietojen määrä on vähäinen. Vastaavasti jos asianajaja arvioi riskin suureksi, selvityksiä on tehtävä laajemmin.

Selonottovelvollisuus edellyttää, että asianajaja kiinnittää erityisesti huomiota liiketoimiin

- jotka rakenteeltaan tai suuruudeltaan taikka asianajotoimiston koon tai toimipaikan osalta poikkeavat tavanomaisesta;
- joilla ei ole ilmeistä taloudellista tarkoitusta tai
- jotka eivät sovi yhteen sen kokemuksen tai niiden tietojen kanssa, jotka asianajajalla on asiakkaasta.

Tarvittaessa asianajajan tulee selvittää liiketoimeen liittyvien varojen alkuperä (9.3 §).

Seuraavassa on esitetty esimerkkejä tilanteista, joissa asianajajalla on syytä epäillä rahanpesua tai terrorismin rahoittamista ja joissa asianajajan ensivaiheessa tulee täyttää selonottovelvollisuutensa ja sen jälkeen mahdollinen ilmoitusvelvollisuutensa:

- asiakas haluaa maksaa sopimukseen tai liiketoimeen liittyvän kauppahinnan tai muun rahasuorituksen käteisillä rahavaroilla, jotka toimitetaan asianajajan toimistoon. Koska käteisen rahan käyttäminen tällaisissa tilanteissa ei ole tavanomaista, on usein näissä tilanteissa syytä huolellisesti harkita, onko kyseessä rahanpesu;
- asiakkaat, joiden toivomuksena on suorittaa käteisiä varoja useammassa erissä asiakasvaratilille, jolloin yksittäinen suoritus ei ole huomiota herättävä mutta suorituksista koostuva yhteissumma on merkittävä;
- jokainen merkittävä liiketoimi, jossa käytetään käteisiä varoja tai arvopapereita, joissa ostaja tai myyjä on tuntematon tai joissa toimenpiteen suuruus, luonne tai toistuvuus näyttää epätavalliselta;
- suuret käteissuoritukset, jotka liittyvät esimerkiksi liiketoimintayksiköiden, arvopapereiden tai kiinteän omaisuuden hankkimiseen tai vastaavaanlaiseen toimintaan;
- asiakas ei ole asiakassuhdetta solmittaessa halukas antamaan normaaleja, esimerkiksi asiakasvaratilin avaamiseen liittyviä tietoja;
- asiakas antaa puutteellisia tai tekaistuja tietoja tai tietoja, joita on mahdoton varmistaa;
- asiakkaat, jotka eivät toimi omissa nimissään ja ovat haluttomia ilmoittamaan varojen oikeaa omistajaa tai alkuperää;
- asiakkaat, jotka ovat tai ovat olleet merkittävässä julkisessa tehtävässä toisessa valtiossa;

- asiakkaat, jotka kehottamatta ottavat yhteyttä asianajajaan tarkoitukseensa saada liiketoimiensa suorittamiseen liittyvää apua ja jotka ovat kohtoisin maasta, joissa huumausaineiden kauppa tai valmistaminen on laajasti levinnyt tai jotka vastaanottavat säännöllisiä ja suuria maksusuorituksia sellaisista maista;
- liiketoimet veroparatiisimaihin tai maihin, joista voi olla mahdotonta selvittää tilitietoja;
- liiketoimet, joilla on liittymäkohtia maihin, jotka ovat listattu FATF:n luetteloon maista, jotka eivät ole yhteistyöhaluisia rahanpesuun liittyvissä kysymyksissä (ks. www.fatf-gafi.org);
- äkillinen suurten rahamäärien maksaminen;
- sopimussakkojen tai vahingonkorvauksen maksaminen tilanteissa, joissa näille ei näyttäisi olevan perustetta;
- epätavalliset maksutavat;
- remburssin tai muiden menettelytapojen käyttäminen rahojen siirtämiseen silloin, kun menettelytapa ei liity asiakkaan normaaliin liiketoimintaan;
- huomattavat ali- tai ylilaskutukset;
- epänormaalit apporttisuoritukset yhtiön perustamisen tai yhtiön osakepääoman korottamisen yhteydessä; tai
- toimitusjohtajan tai muun toimijan selvästi ilmituleva riittävän elinkeinotoiminnan kokemuksen puute.

Hallituksen esityksen perusteluissa huomautetaan, että liiketoimi voi poikkeuksellisuudestaan huolimatta olla täysin laillinen liiketoimi, jolloin se luonnollisesti voidaan suorittaa normaalisti. Jos vastaavasti selvityksen jälkeen syytä liiketoimen epätavallisuudelle ei löydy, on asianajajan tehtävä lain edellyttämä ilmoitus rahanpesun selvittelykeskukselle.

Selonottovelvollisuuden täyttämiseksi asetettujen vaatimusten tarkoitusta voidaan hahmottaa myös hallituksen esityksestä eräiden rikoslain talousrikossäännösten ja eräiden niihin liittyvien lakien muuttamiseksi (HE 53/2002). Tämän hallituksen esityksen mukaisesti tuottamuksellisesta rahanpesusta (ks. jäljempänä kohta 10) on kyse ennen kaikkea silloin, kun esirikokseen syyllistynyt henkilö luovuttaa rikoksella hankittuja varoja tai niiden sijaan tullutta omaisuutta selvästi tavanomaisesta poikkeavissa olosuhteissa toiselle henkilölle tai käyttää niitä liiketoimessa, ja omaisuutta vastaanottavalla henkilöllä on näiden olosuhteiden vuoksi painava syy suhtautua varojen alkuperään epäillen. Omaisuuden alkuperää on syytä epäillä esimerkiksi silloin, kun henkilö tuntee esirikoksen tekijän taloudellisen aseman hyvin eikä hänen sen nojalla ole syytä pitää mahdollisena, että esirikoksen tekijä olisi voinut rehellisesti saada kyseistä omaisuutta haltuunsa.

Tietoisuus esirikoksen tekijän elämäntavasta, kuten huumausaineiden kauppaamisesta, taloudellisista vaikeuksista tai tähän kohdistetusta rikostutkinnasta voisi myös aiheuttaa varojen vastaanottajalle syyn epäillä varojen alkuperää.

Lisäksi kysymykseen voivat tulla esimerkiksi tilanteet, joissa henkilö avustaa esirikoksen tekijää perustamaan yhtiöitä tai tekemään oikeustoimia. Jos liiketoimia on luonteensa puolesta syytä epäillä valeoikeustoimiksi esimerkiksi sillä perusteella, että omaisuuden tosiasiallinen määräysvalta eroaa muodollisista seikoista tai toimet muuten ovat vailla liikeloudellisia perusteita, tai varoja on siirretty bulvaanin nimiin, varojen alkuperääkin on yleensä syytä epäillä.

Näissä hallituksen esityksessä mainituissa olosuhteissa voidaan selonottovelvollisuuden täyttämisen katsoa edellyttävän varojen alkuperän luotettavaa selvittämistä.

3.3 *Jatkuva seuranta*

Rahanpesulaki edellyttää, että asianajaja järjestää toimintansa laatuun ja laajuuteen nähden riittävän seurannan sen varmistamiseksi, että asiakkaan toiminta vastaa sitä kokemusta ja tietoa, joka asianajajalla on asiakkaasta ja tämän toiminnasta (9.2 §). Tämä tarkoittaa, että asiakkaan tuntemista koskevia toimia on noudatettava riskiperusteiseen arviointiin pohjautuen koko asiakassuhteen ajan ja asiakkaan tuntemista koskevat tiedot on pidettävä ajan tasalla.

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan myös jatkuvan seurannan toteuttaminen riippuu riskien arvioimisesta. Seurannan tulee olla sellaista, että jos asiakkaan toiminta poikkeaa odotusten mukaisesta toiminnasta, asianajaja kykenee sen havaitsemaan.

3.4 *Asiakkaan tunnistamis- ja henkilöllisyyden todentamisvelvollisuus*

Rahanpesulain mukaan asianajajan on tunnistettava asiakkaansa ja todennettava näiden henkilöllisyys, jos kyseessä on ilmoitusvelvollisuuden soveltamisalaan kuuluvan toimeksiannon hoitaminen. Tunnistamisella tarkoitetaan asiakkaan henkilöllisyyden selvittämistä asiakkaan toimittamien tietojen perusteella. Henkilöllisyyden todentamisella tarkoitetaan asiakkaan henkilöllisyyden varmistamista luotettavasta ja riippumattomasta lähteestä peräisin olevien asiakirjojen tai tietojen perusteella.

Tunnistamisen ja henkilöllisyyden todentamisen on tapahduttava ilmoitusvelvollisuuden soveltamisalaan kuuluvien toimeksiantojen osalta

- aina vakituista asiakassuhdetta perustettaessa;
- muiden kuin vakituisten asiakkaiden osalta silloin, kun suoritettavan liiketoimen suuruus tai toisiinsa kytkeytyvien toimenpiteiden suuruus yhteensä on vähintään 15.000 euroa;
- aina silloin, jos kyse on epäilyttävästä liiketoimesta tai jos asianajaja epäilee liiketoimeen sisältyvien varojen tai muun omaisuuden laillista alkuperää taikka niitä käytettävän terrorismin rahoittamiseen tai sen rangaistavaan yritykseen; tai
- aina silloin, jos asianajaja epäilee aiemmin todennetun asiakkaan henkilöllisyyden todentamistietojen luotettavuutta tai riittävyttä (7.1 §).

Jos joku toimii asiakkaan lukuun (edustaja), asianajajan tulee tunnistaa ja tarvittaessa todentaa myös edustajan henkilöllisyys (7.3 §). Hallituksen esityksen perustelujen mukaan kyseinen edustajan tunnistamis- ja todentamisvelvollisuus koskee tilanteita, joissa toinen henkilö toimii joko valtuutettuna tai lakimääräisenä edustajana asiakkaan puolesta ja tämän nimissä. Käytännössä tällaisesta tilanteesta on useimmiten kyse, kun asianajaja on tekemisissä yhtiön tai yhteisön edustajien kanssa.

Asianajajan tulee riskiperusteisen arvioinnin pohjalta arvioida, milloin henkilöllisyyden todentaminen on tarpeen. Mikäli asiakkaaseen tai toimeksiantoon ei liity erityisiä riskejä, ei todentamista asianajajaliiton tulkinnan mukaan tarvita.

Tunnistamisvelvollisuuden osalta on tärkeää huomata, että rahanpesulain voimaannosäännöksen mukaan tunnistamisvelvollisuutta koskevia säännöksiä sovelletaan myös asiakkaaseen, jonka liikesuhde asianajajan kanssa on alkanut ennen lain voimaantuloa. Tällaisessa asiakassuhteessa voidaan noudattaa rahanpesulain 2 luvussa säädettyjä asiakkaan tuntemista koskevia toimia riskiperusteiseen arviointiin pohjautuen (46 §).

3.4 *Tunnistamisen ajankohta*

Tunnistaminen on suoritettava ennen asiakassuhteen aloittamista taikka viimeistään ennen kuin asiakas saa määräysvaltaansa yksittäiseen liiketoimeen sisältyvät varat tai muun omaisuuden tai ennen kuin yksittäinen liiketoimi on suoritettu loppuun (7.4 §). Tunnistamisvelvollisuus ei siten estä asianajajaa ryhtymästä valmisteleviin toimenpiteisiin, kunhan liiketointa ei suoriteta loppuun ennen tunnistamisen suorittamista.

Jos tunnistamisvelvollisuus johtuu siitä, että yksittäisten liiketoimien yhteenlaskettu arvo on vähintään 15.000 euroa, tunnistaminen on suoritettava, kun mainittu raja saavutetaan.

3.5 *Yksinkertaistettu asiakkaan tunteminen*

Asianajaja voi toteuttaa asiakkaan tuntemista koskevat toimet yksinkertaistusti, jos asiakkaaseen, tuotteeseen tai palveluun liittyy alhainen rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riski. Yksinkertaistettu asiakkaan tuntemisvelvollisuus korvaa aikaisemman rahanpesulain poikkeukset asiakkaan tunnistamisvelvollisuuteen.

Yksinkertaistettu asiakkaan tunteminen tarkoittaa sitä, että asianajajan ei tarvitse toteuttaa asiakkaan tunnistamisesta ja henkilöllisyyden todentamisesta, tosiasiallisen edunsaajan tunnistamisesta, yleisestä velvollisuudesta tuntea asiakkaan liiketoimien luonne ja tarkoitus sekä asiakkaan tuntemistiedoista ja niiden säilyttämisestä säädettyjä toimia. Asianajajan on kuitenkin seurattava

asiakassuhdetta sen varmistamiseksi, että asianajaja havaitsee selonottovelvollisuutensa piiriin kuuluvat poikkeukselliset tai epätavalliset liiketoimet (12 §).

Asianajajan on hankittava riittävästi tietoa asiakkaasta tai tuotteesta ja palvelusta, jotta se voi päättää, täytyvätkö yksinkertaistetulle asiakkaan tuntemiselle säädetty edellytykset. Rahanpesulaissa on säädetty valtuudesta antaa valtioneuvoston asetuksella tarkempia säännöksiä asiakkaista, tuotteista, palveluista tai liiketoimista, joihin liittyy alhainen riski sekä näissä tilanteissa noudatettavista menettelyistä (22 §). Tämän oppaan valmistumishetkellä tällaisia tarkempia säännöksiä ei ole annettu. Rahanpesulaissa on määritelty asiakkaat, joihin voidaan soveltaa yksinkertaistettua tuntemisvelvollisuutta (13-14 §§). Näitä tilanteita käsitellään seuraavissa kohdissa 3.6.1 ja 3.6.2.

3.5.1 *Yksinkertaistettu asiakkaan tuntemisvelvollisuus, kun asiakkaana on Suomen viranomainen, luottolaitos, rahoituslaitos, sijoituspalveluyritys, rahastoyhtiö tai vakuutusyhtiö*

Asianajaja voi noudattaa yksinkertaistettua asiakkaan tuntemismenettelyä, jos asiakas on:

- Suomen viranomainen;
- Suomessa tai toisessa ETA-valtiossa toimiluvan saanut luottolaitos, rahoituslaitos, sijoituspalveluyritys, rahastoyhtiö tai vakuutusyhtiö;
- muussa kuin ETA-valtiossa toimiluvan saanut luottolaitos, rahoituslaitos, sijoituspalveluyritys, rahastoyhtiö tai vakuutusyhtiö, jota koskevat rahanpesulakia vastaavat velvollisuudet ja jota valvotaan näiden velvollisuuksien noudattamisessa; tai
- muussa kuin ETA-valtiossa toimiluvan saaneen luottolaitoksen, rahoituslaitoksen, sijoituspalveluyrityksen, rahastoyhtiön tai vakuutusyhtiön ETA-valtiossa toimiva sivukonttori (13 §).

3.5.2 *Yksinkertaistettu asiakkaan tuntemisvelvollisuus, kun asiakkaana on yhtiö, jonka arvopaperi on julkisen kaupankäynnin kohteena*

Asianajaja voi noudattaa yksinkertaistettua asiakkaan tuntemismenettelyä, jos asiakas on yhtiö tai yhteisö, jonka arvopaperi on arvopaperimarkkinalaissa tarkoitettuna julkisen kaupankäynnin kohteena tai sitä toisessa ETA-valtiossa vastaavan kaupankäynnin kohteena, taikka jos asiakas on yhtiö tai yhteisö, jonka arvopaperi on muussa kuin ETA-valtiossa julkista kaupankäyntiä vastaavan kaupankäynnin kohteena ja yhtiötä tai yhteisöä koskee tiedonantovelvollisuus, joka vastaa rahoitusvälinemarkkinadirektiivissä (2004/39/EY) säädettyä tiedonantovelvollisuutta (14 §).

3.6 *Tuntemistiedot ja niiden säilyttäminen*

Asiakkaan tuntemistiedot on säilytettävä luotettavalla tavalla viiden vuoden ajan vakituisen asiakassuhteen päättymisestä tai yli 15.000 euron arvoisen satunnaisen liiketoimen suorittamisesta (10.1 §).

Säilytettäviin asiakkaan tuntemistietoihin kuuluvat

- nimi, syntymäaika ja henkilötunnus;
- edustajana toimivan nimi, syntymäaika ja henkilötunnus;
- oikeushenkilön täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteriviranomainen;
- oikeushenkilön hallituksen tai vastaavan päättävän elimen jäsenten täydelliset nimet, syntymäajat ja kansalaisuudet;
- oikeushenkilön toimiala;
- tosiasiallisen edunsaajan nimi, syntymäaika ja henkilötunnus;
- henkilöllisyyden todentamisessa käytetyn asiakirjan numero tai muu tunnistetieto ja myöntäjä tai kopio asiakirjasta;
- jos asiakas on etätunnistettu, tiedot todentamisessa käytetystä menettelystä tai lähteistä;
- asiakkaan tuntemiseksi hankitut tarpeelliset tiedot kuten tiedot asiakkaan toiminnasta, liiketoiminnan laadusta ja laajuudesta, taloudellisesta asemasta, perusteet liiketoimen, palvelun tai tuotteen käytölle ja tiedot varojen alkuperästä; ja
- selonottovelvollisuuden täyttämiseksi hankitut välttämättömät tiedot (10.2 §).

Ulkomaalaisen asiakkaan, jolla ei ole suomalaista henkilötunnusta, osalta on lisäksi säilytettävä tieto tämän kansalaisuudesta ja matkustusasiakirjan tiedot (10.3 §).

3.7 *Tosiasiallisen edunsaajan tunnistaminen*

Asianajajan on tunnistettava tosiasiallinen edunsaaja ja tarvittaessa todennettava tämän henkilöllisyys (8 §). Tosiasiallisella edunsaajalla tarkoitetaan luonnollista henkilöä, jonka hyväksi liiketoimi toteutetaan tai, jos asiakas on oikeushenkilö, sitä luonnollista henkilöä, jonka määräysvallassa asiakas on. Luonnollisella henkilöllä katsotaan olevan määräysvalta, kun hänellä on:

- enemmän kuin 25 prosenttia osakkeiden tai osuuksien tuottamasta äänimäärästä ja tämä äänimäärä perustuu omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen, yhtiösopimukseen tai niihin verrattaviin sääntöihin taikka muuhun sopimukseen; tai
- oikeus nimittää tai erottaa enemmistö jäsenistä yrityksen tai yhteisön hallituksessa tai siihen verrattavassa toimielimessä taikka toimielimessä, jolla on vastaava oikeus, ja tämä oikeus perustuu samoihin seikkoihin kuin edellisessä kohdassa tarkoitettu äänimäärä.

Tosiasiallisen edunsaajan tunnistaminen edellyttää näin ollen, että asianajaja selvittää asiakkaana olevan oikeushenkilön konserni-, omistus- ja määräysrakenteet.

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan asianajajan on lisäksi arvioitava riskeihin pohjautuen, onko olemassa syitä, joiden vuoksi tosiasiallisen edunsaajan henkilöllisyys on tarpeen myös todentaa.

Tosiasiallisen edunsaajan tunnistamisvelvollisuuden tarkoituksena on luoda läpinäkyvyyttä, joka on omiaan estämään rahanpesua ja terrorismin rahoittamista. Asianajajan tulee tunnistaa tosiasiallinen edunsaaja ja toteuttaa riskiin perustuvia ja riittäviä toimenpiteitä tosiasiallisen edunsaajan henkilöllisyyden todentamiseksi siten, että asianajaja on vakuuttunut tietävänsä, kuka tosiasiallinen edunsaaja on mukaan lukien oikeushenkilöt, trustit ja vastaavat oikeudelliset järjestelyt. Asianajajaliiton tulkinta on, että mikäli esimerkiksi julkisia rekisteri- tai vastaavia tietoja ei ole saatavilla, asianajaja voi luottaa asiakkaan toimittamiin asiakirjajäljennöksiin, ellei ole erityistä syytä epäillä niiden aitoutta.

Jos asianajaja ei pysty tunnistamaan ja tarvittaessa todentamaan tosiasiallisen edunsaajan henkilöllisyyttä, on asiakassuhde lopetettava ja ilmoitettava rahanpesun selvittelykeskukselle epäilyttävästä liiketoimesta tai terrorismin rahoittamisen epäilystä.

Tosiasiallista edunsaajaa ei kuitenkaan tarvitse tunnistaa, jos asiakas on yhtiö tai yhteisö, jonka arvopaperi on

- arvopaperimarkkinalaissa (495/1989) tarkoitetun julkisen kaupankäynnin kohteena,
- sitä toisessa ETA-valtiossa vastaavan kaupankäynnin kohteena, tai
- muussa kuin ETA-valtiossa julkista kaupankäyntiä vastaavan kaupankäynnin kohteena, ja jos yhtiötä tai yhteisöä koskee tiedonantovelvollisuus, joka vastaa rahoitusvälinemarkkinadirektiivissä säädettyä tiedonantovelvollisuutta.

3.8 *Tehostettu tuntemisvelvollisuus*

Asianajajan tulee noudattaa asiakkaan tuntemista koskevia toimia tehostetusti, jos asiakkaaseen, palveluun, tuotteeseen tai liiketoimeen liittyy tavanomaista suurempi rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riski (17 §). Hallituksen esityksen perustelujen mukaan tehostettua menettelyä tulee toteuttaa tilanteissa, jotka luonteensa puolesta sisältävät suuremman riskin juuri asianajajan liiketoiminnassa. Vastaavasti asianajajan tulee arvioida sekä toimialaansa, tuotteisiinsa, palveluihinsa ja teknologian kehitykseen että asiakkaisiinsa ja näiden liiketoimintaan ja -toimiin liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit.

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan tehostettu tuntemisvelvollisuus tarkoittaa sitä, että kun rahanpesun tai terrorismin rahoituksen riski on tavanomaista suurempi, asianajajan on kiinnitettävä asiakkaaseen, tämän liiketoimintaan ja liiketoimiin suurempaa huomiota. Näin asianajaja voi varmistua siitä, että asiakassuhteeseen ei sisälly rahanpesua tai terrorismin rahoittamista.

Tehostettua asiakkaan tuntemista koskevat keinot voivat tarkoittaa muun muassa sitä, että asiakkaan henkilöllisyyden todentamiseen ja luotettavaan dokumentaatioon kiinnitetään erityistä huomiota, selvitetään laajemmin liiketoimien taustaa ja tarkoitusta sekä mahdollisesti varojen alkuperää ja että asiakassuhdetta seurataan tehostetusti.

Tehostettua asiakkaan tuntemisvelvollisuutta on noudatettava myös, jos asiakkaalla tai liiketoimella on liittymäkohta valtioon, jonka rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämis- ja selvittelyjärjestelmä ei täytä kansainvälisiä velvoitteita. Valtioneuvoston yleisistunnossa tehtävällä päätöksellä voidaan vahvistaa luettelo niistä valtioista, joiden rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä ja selvittämistä koskevat säännökset eivät vastaa sanottuja kansainvälisiä velvoitteita. Tämän oppaan valmistumishetkellä tällaista luetteloa ei ole vahvistettu.

3.8.1 *Etätunnistamiseen liittyvä tehostettu tuntemisvelvollisuus*

Jos asiakas ei ole läsnä tunnistettaessa ja henkilöllisyyttä todennettaessa, asianajajan tulee rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskin vähentämiseksi:

- todentaa asiakkaan henkilöllisyys hankkimalla lisäasiakirjoja tai -tietoja luotettavasta lähteestä;
- varmistaa, että liiketoimeen liittyvä suoritus tulee luottolaitoksen tililtä tai se maksetaan tilille, joka on aiemmin avattu asiakkaan nimiin; tai
- todentaa asiakkaan henkilöllisyys sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa (14/2003) tarkoitettulla laatuvarmenteella tai muun sähköisen tunnistamistekniikan avulla, joka on tietoturvallinen ja todisteellinen (18 §).

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan lisätoimenpiteinä asiakkaan henkilöllisyyden todentamiseksi voidaan asiakkaan antamia tietoja täydentää ja tiedot tulee tarkistaa luotettavasta lähteestä. Pelkästään asiakkaan itsensä antamia tietoja ei voida pitää luotettavana. Asianajaja voi verrata asiakkaan tietoja esimerkiksi virallisista rekistereistä saataviin tietoihin.

Elektroninen tiedonvälitys on nykyään yleinen kommunikointitapa asianajajien ja asiakkaiden välillä. FATF:n tulkin mukaan etätunnistaminen ei sinänsä automaattisesti tarkoita korkeaa rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riskiä. Asianajajaliiton tulkinta on, että mikäli esimerkiksi julkisia rekisteri- tai vastaavia tietoja ei ole saatavilla, asianajaja voi luottaa asiakkaan toimittamiin asiakirjajäljennöksiin, ellei ole erityistä syytä epäillä niiden aitoutta. Asianajaja voi myös vaatia asiakasta toimittamaan lisäksi muita asiakirjoja ja lisäselvityksiä.

Mitä tulee sen varmistamiseen, että suoritukset maksetaan asiakkaan nimissä olevalle tilille tai olevalta tililtä, hallituksen esityksen perusteluissa on mainittu esimerkkeinä tilanteet, jossa asiakas maksaa suorituksen luottolaitoksessa olevalta omalta tililtään ja arvopaperit kirjataan asiakkaan arvo-osuustilille tai asianajajan suoritukset maksetaan aina asiakkaan ennalta ilmoittamalle vastati-

lille. Tällöin asianajajalla on oltava mahdollisuus tarkistaa ja varmistua siitä, että maksu tulee asiakkaan omalta tililtä ja että esimerkiksi osakemerkinnän suorittaja ja maksaja täsmäävät.

Lainkohdassa mainitulla muulla tunnistamistekniikalla tarkoitetaan hallituksen esityksen perustelujen mukaan esimerkiksi pankkien vahvaan ja tietoturvalliseen tunnistamiseen kehitetyt asiointitunnukset, jos tällaisten tunnistusten antamisen yhteydessä asiakkaan henkilöllisyys on henkilökohtaisesti todennettu.

3.8.2 *Poliittisesti vaikutusvaltaiseen henkilöön liittyvä tehostettu tuntemisvelvollisuus*

Tilanteisiin, joissa asiakkaana on poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö, liittyy hallituksen esityksen perustelujen mukaan jo luonteensa puolesta suurempi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski. Tämän vuoksi niissä edellytetään tehostettua asiakkaan tuntemismenettelyä. Kyseessä on uusi säännös, jonka tarkoituksena on torjua paitsi rahanpesua ja terrorismin rahoittamista myös korruptiota.

Asianajajalla tulee olla asianmukaiset riskiperusteiseen arviointiin pohjautuvat menettelyt sen toteamiseksi, onko asiakas tai onko hän ollut muussa valtiossa kuin Suomessa merkittävässä julkisessa tehtävässä (20 §). Hallituksen esityksen perustelujen mukaan asianajajan tulee toimialansa riskiperusteiseen arviointiin perustuen valmistautua siihen, että asiakkaana voi olla tai asiakkaaksi voi tulla poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö, tällaisen henkilön läheinen perheenjäsen tai poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön tunnettu läheinen yhtiökumppani. Asianajajan tulee ottaa tämä huomioon asiakkaan tuntemista koskevissa ohjeissa ja henkilökunnan koulutuksessa.

Valtioneuvoston asetuksen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä (616/2008) (jäljempänä rahanpesuasetus) mukaan henkilöä on pidettävä poliittisesti vaikutusvaltaisena henkilönä, jos hän toimii:

- valtionpäämiehenä, hallituksen päämiehenä, ministerinä, vara- tai apulaisministerinä;
- parlamentin jäsenenä;
- korkeimman oikeuden, perustuslakituomioistuimen tai muun vastaavan oikeuselimen jäsenenä, jonka päätöksiin ei voida poikkeustapauksia lukuun ottamatta hakea muutosta;
- tilintarkastustuomioistuimen ja valtiontalouden tarkastusvirastoa vastaavan valtion varainhoitoa tarkastavan ylimmän päättävän elimen jäsenenä;
- keskuspankin johtokunnan jäsenenä;
- suurlähettiläänä tai asiainhoitajana;
- puolustusvoimissa vähintään kenraalikuntaan kuuluvana upseerina; tai
- valtion kokonaan omistaman yrityksen hallinto-, johto- ja valvontaelimen jäsenenä.

Rahanpesuasetuksen mukaan poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön perheenjäseniä ovat:

- aviopuoliso tai kumppani, joka asianomaisen maan kansallisessa lainsäädännössä rinnastetaan aviopuolisoon;
- lapset ja heidän aviopuolisonsa tai edellä tarkoitettu kumppaninsa; ja
- vanhemmat.

Rahanpesuasetuksessa tarkennetaan myös poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön yhtiökumppanit, joita ovat:

- kaikki luonnolliset henkilöt, joiden tiedetään olevan yhteisöjen tai elinkeinonharjoittajien tai oikeudellisten järjestelyjen todellisia yhteisomistajia ja edunsaajia tai joilla tiedetään olevan mikä tahansa muu läheinen liikesuhde poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön kanssa; ja
- kaikki luonnolliset henkilöt, jotka ovat sellaisten yhteisöjen tai elinkeinonharjoittajien tai oikeudellisten järjestelyjen todellisia yksinomistajia ja edunsaajia, joista tiedetään, että ne on tosiasiallisesti perustettu poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön eduksi.

Jos asiakas on tai on ollut poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö tai hän on tällaisen henkilön perheenjäsen tai henkilö, jonka tiedetään olevan tällaisen henkilön läheinen yhtiökumppani:

- ilmoitusvelvollisen ylemmän johdon on hyväksyttävä asiakassuhteen aloittaminen tällaisen henkilön kanssa;
- asianajajan on hankittava selvitys sellaisen varallisuuden ja varojen alkuperästä, jotka liittyvät kyseiseen asiakassuhteeseen tai liiketoimeen; ja
- asianajajan on järjestettävä jatkuva ja tehostettu asiakassuhteen seuranta.

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan poliittisesti vaikutusvaltaisten henkilöiden osalta edellytetään, että asiakassuhdetta seurataan tarkemmin ja erityisesti kiinnitetään huomiota epätavallisiin ja poikkeuksellisiin liiketoimiin. Asiakkaan talletukset tai maksu- ja rahaliikenne voivat esimerkiksi olla huomattavassa epäsuhteessa hänen liiketoimintansa laajuuteen tai hänen maksu- ja rahaliikenteellään ei ole muuten selkeää taloudellista perustetta tai asianajajalle tarjotaan talletuksia maista, joissa korruptio on laajalle levinnyttä.

Henkilöä ei enää pidetä poliittisesti vaikutusvaltaisena henkilönä, kun hän ei ole toiminut merkittävässä julkisessa tehtävässä vähintään vuoteen.

4 Kolmannen osapuolen toimet asiakkaan tuntemiseksi

Asiakkaan tuntemista koskevat velvollisuudet voi asianajajan puolesta tehdä tietyt edellytykset täyttävä kolmas osapuoli (11 §). Tätä säännöstä ei ollut aikaisemmassa rahanpesulaissa. Jos kolmas osapuoli on jo suorittanut asiakkaan tuntemista koskevat toimet, asianajajan ei periaatteessa tarvitse suorittaa uu-

delleen asiakkaan tuntemista koskevia toimia. Asianajaja ei kuitenkaan vapaudu rahanpesulain vastuista sillä perusteella, että se on käyttänyt kolmatta osapuolta asiakkaan tuntemista koskevien velvollisuuksiensa toteuttamisessa.

Asiakkaan tuntemista koskevat velvollisuudet voi asianajajan puolesta täyttää luottolaitos, rahoituslaitos, rahastoyhtiö, sijoituspalveluyritys, vakuutusyhtiö, vakuutusedustaja, asianajaja tai tilintarkastaja, joka on saanut toimiluvan tai rekisteröity pakolliseen ammattirekisteriin Suomessa tai toisessa ETA-valtiossa. Asianajaja voi hyväksyä myös muussa kuin ETA-valtiossa toimiluvan saaneen luottolaitoksen, rahoituslaitoksen, sijoituspalveluyrityksen, rahastoyhtiön tai vakuutusyhtiön ETA-valtiossa toimivan sivuliikkeen täyttämään puolestaan nämä velvollisuudet.

Lisäksi asiakkaan tuntemista koskevat velvollisuudet voi asianajajan puolesta täyttää myös luottolaitos, rahoituslaitos, rahastoyhtiö, sijoituspalveluyritys, vakuutusyhtiö, asianajaja tai tilintarkastaja, joka on saanut toimiluvan tai rekisteröity pakolliseen ammattirekisteriin muussa kuin ETA-valtiossa, jos sitä koskevat rahanpesulakia vastaavat asiakkaan tuntemista koskevat velvollisuudet ja sitä valvotaan niiden noudattamisessa.

Toimiluvalla tarkoitetaan viranomaisten missä tahansa muodossa antamaa asiakirjaa, jolla hakijalle annetaan lupa harjoittaa liiketoimintaansa. Ammattirekisteriin rekisteröidyllä on oikeus harjoittaa tiettyä ammattia.

Asianajajan on varmistettava, että se ennen liiketoimen suorittamista saa puolestaan toimivalta kolmannelta osapuolelta rahanpesulaissa säädettyt asiakkaan tuntemistiedot (lueteltu 10 §:n 2 momentin 1–10 kohdassa ja yllä kohdassa 3.7). Asianajajan on lisäksi varmistettava, että kaikki asiakkaan tuntemista koskevat tiedot ovat asianajajan saatavilla ja että sen puolesta toimiva toimittaa ne asianajajalle tämän pyynnöstä.

Asianajajan tulee jatkuvasti seurata asiakassuhdetta, jossa sen puolesta toimiva kolmas osapuoli on tunnistanut asiakkaan. Kolmas osapuoli ei voi suorittaa jatkuvan seurannan velvollisuutta ilmoitusvelvollisen puolesta.

Mikäli asianajaja vastaanottaa asiakasta koskevan toimeksiannon toiselta, esimerkiksi ulkomaiselta asianajotoimistolta, tunnistamisen kohteena on toimeksiannon lopullinen asiakas. Mikäli toimeksiantajana kuitenkin on toinen asianajotoimisto, asianajajan tulee tunnistaa ao. asianajotoimisto. Toista asianajotoimistoa voidaan pitää asiakkaana mahdollista ko. asianajotoimiston toimeksiantajaa identifioimatta ainakin tilanteissa, joissa on kyse yleisluontoisesta oikeussääntöjen kuvauksesta antamatta yksittäistapausta koskevaa oikeudellista arviointia tai toimintasuositusta.

5 Ilmoitusvelvollisuus

5.1 *Velvollisuus tehdä ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta*

Asianajajan on yllämainitun selonottovelvollisuuden täytettyään viipymättä ilmoitettava rahanpesun selvittelykeskukselle epäilyttävästä liiketoimesta tai terrorismin rahoittamisen epäilystä (23 §).

Erona aikaisempaan rahanpesulakiin uudessa rahanpesulaissa ilmaus ”syytä epäillä varojen laillista alkuperää” on muutettu ilmaukseksi ”epäilyttävä liiketoimi”. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan rahanpesulain mukainen epäilykynnys on matalampi kuin esitutkintalaissa (449/1987) ”syytä epäillä” -ilmauksella määritelty esitutkinnan aloittamiskynnys. Epäilyttävästä liiketoimesta on kyse silloin, kun asianajaja katsoo, että toimenpide on asianomaisen toimialan palvelujen tarjoamisesta saatujen yleisten kokemusten perusteella epäilyttävä. Hallituksen esitys huomauttaa, että rajaa toisaalta tavanomaisten ja toisaalta epäilyttävien ja ilmoitettavien liiketoimien välille ei voida tyhjentävästi määritellä. Asianajajan tulee arvioida kunkin liiketoimen mahdollinen epäilyttävyys perustuen toimialan ja asiakkaiden tuntemukseensa perustuvaan riskiperusteiseen kokonaisarviointiin.

Ilmoitus on pääsääntöisesti tehtävä sähköisesti ja keskusrikospoliisin internet-sivulla (www.poliisi.fi/krp) on linkki sähköiseen ilmoituslomakkeeseen. Erityisestä syystä ilmoitus voidaan tehdä myös muulla tavalla. Hallituksen esityksen perusteluissa erityiseksi syyksi mainitaan internetyhteyksien puuttuminen.

Asianajajan on annettava maksutta rahanpesun selvittelykeskukselle kaikki tiedot ja asiakirjat, joilla saattaa olla merkitystä epäilyn selvittämiseksi. Rahanpesuasetuksen 2 §:n mukaan ilmoitukseen on sisällytettävä tiedot:

- ilmoittajasta;
- liiketoimeen osallisten nimistä, henkilötunnuksista tai syntymäajoista ja kansalaisuudesta;
- liiketoimen laadusta;
- liiketoimeen sisältyvien varojen tai muun omaisuuden määrästä ja arvosta;
- varojen tai muun omaisuuden alkuperästä tai kohteesta; ja
- syytä, joka teki liiketoimesta epäilyttävän; sekä
- siitä, onko liiketoimi suoritettu, onko se keskeytetty vai onko siitä kieläydytty.

Ilmoitusvelvollisuus koskee epäilyttäviä liiketoimia riippumatta siitä, ovatko niiden kohteena olevat varat peräisin Suomessa tai toisen valtion alueella suoritetuista toimista.

Asianajajan tulee toteuttaa asianmukaiset ja riittävät toimenpiteet niiden työntekijöiden suojelemiseksi, jotka tekevät rahanpesulaissa tarkoitetun ilmoituk-

sen rahanpesun selvittelykeskukselle (34 §). Työntekijöiden suojelemiseksi hallituksen esityksen perusteluissa suositellaan jatkettavaksi nykyistä käytäntöä, jonka mukaisista rahanpesun selvittelykeskukselle tehdyistä ilmoituksista ei käy ilmi yksittäisen työntekijän nimeä.

Asianajajan on säilytettävä ilmoitusvelvollisuutensa suorittamiseksi hankkimansa välttämättömät tiedot ja selvitykset viisi vuotta ilmoituksen tekemisestä. Kyseiset tiedot on pidettävä erillään asiakasrekisteristä. Viiden vuoden kuluessa tiedot on poistettava, jollei tietojen edelleen säilyttäminen ole tarpeen rikostutkinnan, vireillä olevan oikeudenkäynnin taikka ilmoitusvelvollisen tai sen palveluksessa olevan oikeuksien turvaamiseksi. Tietojen edelleen säilyttämisen tarpeellisuus olisi tutkittava vähintään kolmen vuoden välein ja tästä tarkastamisesta tulee tehdä merkintä. Rekisteröidyllä ei ole tarkastusoikeutta selonottovelvollisuuden täyttämiseksi hankittuihin tietoihin, mutta tietosuojavaltuutettu voi rekisteröidyn pyynnöstä tarkastaa rekisteröityjä koskevien tietojen lainmukaisuuden (23 §).

Rahanpesulaissa säädetty ilmoitusvelvollisuus syrjäyttää asianajajalle muussa laissa säädetyn salassapito- tai vaitiolovelvollisuuden. Asianajajalain 5 c §:n, Suomen Asianajajaliiton sääntöjen 38 §:n ja hyvää asianajajatapaa koskevien ohjeiden määräykset asianajajan salassapito- ja vaitiolovelvollisuudesta syrjäytyvät siis tilanteissa, joissa asianajaja tai asianajajotoimiston muu lakimies ovat rahanpesulain säännösten nojalla ilmoitusvelvollisia rahanpesua tai terrorismin rahoitusta koskevista epäilyistään.

5.2 *Tehostettu ilmoitusvelvollisuus*

Rahanpesulain 24 §:ssä säädetään tehostetusta ilmoitusvelvollisuudesta, jonka mukainen ilmoituskynnys on normaalia matalampi ja soveltuu asiakkaaseen, jolla on liittymäkohta valtioon, jonka rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämis- ja selvittelyjärjestelmä ei täytä kansainvälisiä velvoitteita. Asianajajan on tehostetun ilmoitusvelvollisuuden täyttämiseksi tehtävä ilmoitus rahanpesun selvittelykeskukselle, jos

- asiakas ei anna selonottovelvollisuuden täyttämiseksi pyydettyä selvitystä;
- annettu selvitys on asianajajan arvion mukaan epäluotettava;
- liiketoimen peruste ja varojen alkuperä ei asianajajan hankkimien selvitysten perusteella riittävästi selviä, tai
- oikeushenkilöä ei pystytä tunnistamaan tai tosiasiallisia edunsaajia tai henkilöä, jonka puolesta asiakas toimii, ei pystytä tunnistamaan tai luotettavasti selvittämään.

Tehostetun ilmoitusvelvollisuuden mukaiseen ilmoitukseen ja sitä varten hankittuihin tietoihin sovelletaan muutoin samoja sääntöjä kuin epäilyttävää liiketoimintaa koskevaan ilmoitukseen.

6 Salassapitovelvollisuus

Rahanpesun selvittelykeskukselle tehtyä ilmoitusta ei saa paljastaa sille, johon epäily kohdistuu, eikä muulle henkilölle. Salassapitovelvollisuus koskee myös asianajajan palveluksessa olevaa (25.1 §).

Jos asianajaja tahallaan tai huolimattomuuttaan vastoin salassapitovelvoitetaan paljastaa rahanpesukeskukselle tehdyn ilmoituksen, häntä voidaan syyttää rahanpesulain 42 §:ssä säädetystä ilmoitusrikkomuksesta.

7 Liiketoimen keskeyttäminen ja siitä kieltäytyminen

Jos liiketoimi on epäilyttävä tai asianajaja epäilee liiketoimeen sisältyviä varoja käytettävän terrorismin rahoittamiseen tai sen rangaistavaan yritykseen, asianajajan on keskeytettävä liiketoimi lisäselvityksiä varten tai kieltäydyttävä liiketoimesta (26.1 §).

Jos asianajajalla on lisäselvitystenkin jälkeen edelleen syytä epäillä liiketoimeen sisältyvien varojen tai muun omaisuuden laillista alkuperää, hänen on ilmoitettava asiasta rahanpesun selvittelykeskukselle.

Liiketoimi voidaan kuitenkin suorittaa, jos sitä ei voida jättää toteuttamatta taikka jos liiketoimen keskeyttäminen tai siitä kieltäytyminen todennäköisesti vaikeuttaisi liiketoimen tosiasiallisen edunsaajan selville saamista. Liiketoimen suorittamisen jälkeen asiasta on välittömästi tehtävä rahanpesulaissa tarkoitettu ilmoitus rahanpesun selvittelykeskukselle (26.2 §).

Yleisenä ohjeena voidaan todeta, että asianajajan kannalta on aina turvallisempaa kieltäytyä epäilyttävän liiketoimen suorittamisesta. Tällä tavoin varmistetaan se, ettei asianajajalla ole vaaraa joutua epäilleyksi päämiehensä rikollisen menettelyn avustamisesta. Kieltäytyminen ei kuitenkaan poista ilmoitusvelvollisuutta paitsi jos kyseessä on edellä 1.1 kohdassa tarkoitettu asiakkaan jo tekemän tai suunnitteleman liiketoimen laillisuuden arviointi ilman, että asianajaja ryhtyy suunnittelemaan ja toteuttamaan liiketoimia.

8 Rahanpesun selvittelykeskuksen toimivaltuudet

Rahanpesun selvittelykeskuksessa (ks. jäljempänä kohta 12) työskentelevä päällystöön kuuluva poliisimies voi antaa omasta aloitteestaan tai ulkomaisen rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen torjunnasta vastaavan viranomaisen pyynnöstä asianajajalle määräyksen pidättyä suorittamasta liiketoimia enintään viiden arkipäivän ajaksi, jos tällainen pidättyminen on tarpeen rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen estämiseksi tai selvittämiseksi (26.3-4 §). Aikaisemman lain mukaan vastaava pidätysmääräys voitiin antaa ainoastaan, kun epäilyttävästä liiketoimesta oli jo tehty ilmoitus rahanpesun selvittelykeskukselle.

Rahanpesun selvittelykeskuksella on laaja oikeus saada tietoa eri tahoilta näitä sitovan salassapitovelvollisuuden estämättä. Rahanpesulain 23 ja 24 §:n nojalla ilmoitusvelvollisen on epäilyttävää liiketointa tai terrorismin rahoituksen epäilyä koskevan ilmoituksen lisäksi annettava rahanpesun selvittelykeskukselle maksutta kaikki tarpeelliset tiedot ja asiakirjat, joilla saattaa olla merkitystä epäilyn selvittämiseksi. Rahanpesun selvittelykeskuksella on oikeus saada mm. ilmoitusvelvollisilta rahanpesun selvittelykeskuksessa työskentelevän päällystöön kuuluvan poliisimiehen päätöksellä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä ja selvittämisessä tarvittavat tiedot ja asiakirjat maksutta sen estämättä, mitä liike- ja ammattisalaisuutta tai yksilön, yhteisön tai taloudellista asemaa koskevien tietojen salassapidosta säädetään (37.1-2 §).

Rahanpesun selvittelykeskuksen tiedonsaantioikeus on rajoitettu rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen selvittämiseksi tarpeellisiin tietoihin. Saatuja tietoja saa käyttää ja luovuttaa vain rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi ja selvittämiseksi (37.4 §).

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan käytännössä, jos tapauksessa on syytä epäillä rikoksen tapahtuneen, asia siirretään esitutkintaan, jolloin tietojen hankinta tapahtuu rikoksen selvittämistä koskevien säännösten mukaisesti. Selvittelykeskuksen on usein epäilyttävää liiketointa koskevan ilmoituksen vastaanottamisen yhteydessä saamiensa tietojen perusteella mahdotonta arvioida rikoksen tapahtumisen todennäköisyyttä. Selvittääkseen epäilyttävää liiketointa koskevan ilmoituksen selvittelykeskus tarvitsee tietoja ilmoitusvelvollisen lisäksi myös muilta tahoilta. Rahanpesulain 37 §:ssä säädetään selvittelykeskuksen oikeudesta saada tietoja myös muilta viranomaisilta ja julkista tehtävää hoitamaan asetetuilta yhteisöiltä (37.1 §), ml. Asianajajaliitto, sekä yksityisiltä yhteisöiltä ja henkilöiltä (37.3 §). Rahanpesulain 37.3 §:ä vastaa aiemman lain 12 §, joka puolestaan säädettiin vastamaan poliisilain 36 §:n tiedonsaantioikeutta (ks. HE 158/1997).

Asianajaja on velvollinen luovuttamaan selvittelykeskukselle kaikki tiedot, joilla saattaa olla merkitystä rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen epäilyn selvittämisessä. Asianajajalle asianajajalaissa säädetty salassapitovelvollisuus ei ole esteenä tietojen luovuttamiselle. Ainoastaan siinä tapauksessa, että asianajaja on oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 17 luvun 23 §:ssä säädetyn tavoin velvollinen kieltäytymään todistamasta, hän ei ole velvollinen luovuttamaan rahanpesun selvittelykeskuksen pyytämiä tietoja.

Korkein oikeus on ratkaisuisaan KKO 2003:119 ja KKO 2003:137 ottanut kantaa asianajajan salassapitovelvollisuuteen tarkastelemalla asianajajista annetun lain 5c §:ssä säädetyn asianajajan salassapitovelvollisuuden ja oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:ssä säädetyn todistamiskiellon välistä suhdetta. Ratkaisuisaan korkein oikeus on katsonut todistamiskiellon koskevan asianajajaa tai muuta oikeudellista neuvonantajaa lähtökohtaisesti vain hänen oikeudenkäyntiin liittyvässä asiamiehen tai avustajan tehtävässään.

Korkeimman oikeuden päätösten mukaan oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:n tarkoitus huomioon ottaen ei ole yleensä kuitenkaan estettä rinnastaa oikeudenkäyntiin myös päämiehen asian muuta viranomaiskäsitteilyä esimerkiksi hallintoviranomaisessa. Samoin ilmaisun "asian ajamista varten uskonut" sanamuoto ja asiayhteys näyttäisivät viittaavan vain tilanteeseen, jossa päämies on jo antanut käyttämälleen asiamiehelle tehtäväksi ajaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa vireillä olevaa tai vireille tulevaa asiaa.

Edelleen korkein oikeus totesi, ettei mikään viittaa siihen, että oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:n 1 momentin 4 kohdan säännöksellä olisi tarkoitettu luoda todistamiskiellolle asianajajan taikka näiden apulaisen yleistä vaitiolovelvollisuutta vastaava, yhtä laaja käyttöala. Se, että mainitun lainkohdan mukaisen, oikeudenkäyntiä ja esitutkintaa koskevan todistamiskiellon soveltamisala on säädetty yleistä vaitiolovelvollisuutta suppeammaksi, johtuu aineellisen totuuden selvittämistarpeesta.

Korkeimman oikeuden ratkaisut tarkoittavat, että asianajaja on tietyissä tilanteissa velvollinen todistamaan sellaisestakin seikasta, josta hän muuten on asianajajista annetun lain 5c §:n perusteella vaitiolovelvollinen. Rahanpesulaissa säädettyä tietojenantamisvelvollisuutta on tulkittava korkeimman oikeuden ratkaisuista ilmenevien perusteiden mukaan. Jos asianajajalta pyydetään tietoja tilanteessa, jossa päämies on jo antanut käyttämälleen asiamiehelle tehtäväksi ajaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa vireillä olevaa tai vireille tulevaa asiaa, tulevat sovellettavaksi oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:n säännökset ja asianajaja on velvollinen kieltäytymään tietojen luovuttamisesta.

9 Vahingonkorvausvastuu

Asianajaja on velvollinen korvaamaan taloudellisen vahingon, joka asiakkaalle on aiheutunut liiketoimen selvittämisestä, epäilyttävästä liiketoimesta ilmoittamisesta taikka liiketoimen keskeyttämisestä tai liiketoimesta kieltäytymisestä vain, jos asianajaja ei ole noudattanut sellaista huolellisuutta, jota häneltä olosuhteet huomioon ottaen voidaan kohtuudella vaatia (39 §) vaikka jälkepäin kävisikin selville, että kysymyksessä ei ollut rahanpesuna tai muuna rikoksena rangaistava liiketoimi. Vahingonkorvauksen sovittelusta ja korvausvastuun jakaantumisesta kahden tai useamman korvausvelvollisen kesken on voimassa, mitä vahingonkorvauslain (412/1974) 2 ja 6 luvuissa säädetään.

10 Rikosoikeudellinen vastuu

Rahanpesulain 40 §:ssä säädetään sakolla rangaistavaksi tuntemisvelvollisuuden laiminlyönti. Tuntemisvelvollisuuden rikkomiseen syyllistyy se, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo asiakkaiden tuntemista tai tehostettua tuntemista koskevan velvollisuuden taikka asiakkaan tuntemistietojen säilyttämistä koskevan velvollisuuden.

Rahanpesulain 42 §:ssä säädetään sakolla rangaistavaksi rahanpesun ilmoitusrikkomus. Tekoon syyllistyy se, joka tahallaan tai huolimattomuudesta jättää

tekemättä rahanpesulain mukaisen ilmoituksen selvittelykeskukselle, vastoin säädettyä kieltoa paljastaa tällaisen ilmoituksen tekemisen taikka jättää täyttämättä rahanpesulain mukaisen selonottovelvollisuutensa eikä sen vuoksi havaitse ilmoitusvelvollisuutensa olemassaoloa. Jos asianajaja toimeksiantosuhteessa on alkanut epäillä asiakkaan varojen alkuperää, ei ilmoitusvelvollisuudelta voida välttyä ja ilmoitusta jättää tekemättä vaikka toimeksiannosta luovuttaisiin. Jos ilmoitus jätettäisiin tekemättä, asianajajaa itseään voitaisiin syyttää rahanpesulain 42 §:ssä säädetystä ilmoitusrikkomuksesta

Rikoslain 32 luvun 6 §:n mukaan rahanpesuun syyllistyy henkilö, joka

- 1) ottaa vastaan, käyttää, muuntaa, luovuttaa, siirtää tai välittää rikoksella hankittua omaisuutta, rikoksen tuottamaa hyötyä tai näiden tilalle tullutta omaisuutta peittääkseen tai häivyttääkseen hyödyn tai omaisuuden laitoman alkuperän tai avustaakseen rikosentekijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset taikka
- 2) peittää tai häivyttää rikoksella hankitun omaisuuden, rikoksen tuottaman hyödyn taikka näiden tilalle tulleen omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai siihen kohdistuvat määräämistoimet tai oikeudet taikka avustaa toista tällaisessa peittämisessä tai häivyttämisessä.

Rikosentekijä on tällöin tuomittava rahanpesusta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Rahanpesun yritys on rangaistava teko.

Törkeästä rahanpesusta on kyse, milloin rahanpesussa rikoksen kautta saatu omaisuus on ollut erittäin arvokas tai rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti ja rahanpesu on kokonaisuutena arvostellen törkeä. Tällöin rikosentekijä on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Tuottamukselliseen rahanpesuun syyllistyy henkilö, joka törkeästä huolimattomuudesta ryhtyy rikoslain 32 luvun 6 §:ssä tarkoitettuihin toimiin. Tuottamukselliseen rahanpesuun syyllistynyt henkilö on tuomittava sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Rahanpesurikkomuksesta on kyse, milloin rahanpesu tai tuottamuksellinen rahanpesu huomioon ottaen omaisuuden arvo tai muut rikokseen liittyvät seikat on kokonaisuutena arvostellen vähäinen. Rikosentekijä on tällöin tuomittava sakkoon.

Rikoslain 34a luvun 5 §:n mukaan terrorismin rahoittamiseen syyllistyy henkilö, joka suoraan tai välillisesti antaa tai kerää varoja rahoittaakseen tai tietoisena siitä, että niillä rahoitetaan 1 §:n tai 5 §:n 1-5 kohdissa tarkoitettuja rikoksia. Rikosentekijä on tällöin tuomittava terrorismin rahoittamisesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi. Terrorismin rahoittamisen yritys on rangaistava.

11 Suomen Asianajajaliiton valvontavelvollisuus

Suomen Asianajajaliitto valvoo, että asianajajat ja heidän apulaisensa noudattavat rahanpesulakia (31 §).

Asianajajan on voitava osoittaa Asianajajaliitolle, että sen asiakkaan tuntemista koskevat menetelmät ovat riittävän laajoja rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskeihin nähden (6.5 §).

Asianajajaliiton valvontalautakunta käsittelee ja ratkaisee rahanpesulain noudattamista koskevat valvonta-asiat. Myös oikeuskanslerilla on oikeus panna vireille valvonta-asia, jos hän katsoo, että asianajaja laiminlyö velvollisuutensa.

Mikäli Asianajajaliitto suorittamansa valvonnan tai muutoin tehtäviensä hoidon yhteydessä havaitsee epäilyttävän liiketoimen tai epäilee terrorismin rahoittamista, sen tulee ilmoittaa tästä rahanpesun selvittelykeskukselle (31.4 §).

12 Rahanpesun selvittelykeskus

Keskusrikospoliisissa toimii rahanpesun selvittelykeskus, jonka tehtävänä on

- rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen epäilyihin liittyvien ilmoitusten vastaanottaminen, tallettaminen ja selvittäminen;
- rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ja sen rikoksen tutkiminen, jolla rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen kohteena oleva omaisuus tai rikoshyöty on saatu;
- viranomaisten välisen yhteistyön edistäminen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnassa;
- yhteistyö ja tietojen vaihto rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä huolehtivien vieraan valtion viranomaisten ja kansainvälisten järjestöjen kanssa;
- yhteistyö ilmoitusvelvollisen kanssa;
- palautteen antaminen rahapesulaissa tarkoitettujen ilmoitusten vaikutuksista; ja
- tilastojen pitäminen rahanpesulain nojalla saatujen ilmoitusten ja tehtyjen liiketoimien keskeytysten lukumäärästä (35.1-2 §).

Yhteystiedot:

Keskusrikospoliisi
Rahanpesun selvittelykeskus
PL 285
01301 VANTAA
p. 071 878 6822
Faksi. 071 878 6811
Krp-rahamesu@krp.poliisi.fi
www.poliisi.fi/krp

Vastaanotettuaan ilmoituksen epäilyttävästä liiketoimesta rahanpesun selvittelykeskus tallettaa sen ylläpitämäänsä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen esittämistä ja selvittämistä koskevaan rekisteriin (36 §). Tämän jälkeen asiassa suoritetaan poliisitutkinta sen selvittämiseksi, onko asiassa syytä epäillä ilmoitetun liiketoimen kohteena olevien varojen olevan rikollista alkuperää tai niitä käytettävän terrorismin rahoittamiseen. Mikäli on perusteltua syytä epäillä varojen alkuperää tai käyttötarkoitusta, asia siirretään esitutkintaan. Esitutinnan suorittaa rahanpesun selvittelykeskus tai muu esitutkintaviranomainen.

Rahanpesun selvittelykeskus on myös antanut rahanpesun vastustamista koskevat ohjeet (Rahanpesun torjunnan parhaat käytännösäännöt), jotka ovat luettavissa keskusrikospoliisin kotisivuilla osoitteessa www.poliisi.fi/krp. Tämän oppaan valmistumishetkellä ko. sivulla olevat ohjeet perustuvat aikaisempaan rahanpesulakiin.